

הגיליון נכתב נערך והוגה ומופץ לרגל שמחת נישואי החתן
היקר פע"ח הרב ישראל הלוי ויזל שליט"א נכד מרנן הרה"ק
מכרמי משה ובעל ה"קדושת אברהם" ז"ע, עב"ג ש"ב הכלה
תחי' בת הרה"ח ר' יחזקאל יוסף הרטמן שיחי' ממודיעין
עילית, שתייחג בשעתו מ' ביום א' הקרוב בב"ב. יה"ר שיזכו
לבנות בית נאמן בישראל ולבנין עדי עד ולראות דורות ישרים
ומבורכים ויצליחו בכל מעשי ידיהם, אמן.
הונצח ע"י אחיו, מוותיקי עורכי וסופרי העלון, חזקי ויזל שיחי'.

שע"י המכון התורני ירושלים

ויצא - תשפ"ד | גליון 50 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

קדושת מקום לתפילה

ישראל והגיע לחוץ לארץ, הבין שהוא צריך לחיזוק נוסף, סייעתא דשמיא מיוחדת, תפילה במקום שהתפללו אבותי, כדי שיהיה מסוגל לעמוד בנסינות של חוץ לארץ, ורק אחר שהוא יהיב דעתיה למיהדר, שהיתה דרישה והכנה מצדו כדי לקבל את השפעת הקדושה, אז זכה לקפיצת הר המוריה ולגילוי כבודו במקום המקדש.

יעקב אבינו כשיהיב דעתיה למיהדר, סיבת חזרתו היתה "מקום שהתפללו אבותי". המקום התקדש ע"י העבודה של אברהם ויצחק שהשפיעו קדושה על המקום הזה מכח תפילתם ועבודת ה' שלהם, ובזכות זה התפילה במקום הזה היא מקובלת יותר.

אמנם כשחזר לבית אל וקפץ הר המוריה למקום שהוא נוכח לדעת שקדושת המקום אינה רק בזכות "מקום שהתפללו אבותי", אלא למעלה מכך, ע"י קדושה דלעילא "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" (שם כח, טו), מהו יש ה' במקום הזה? מפרש התרגום: "אית יקרא דה' באתרא הדין", השראת השכינה במקום הזה, דהיינו הוא מקום מיוחד להתגלות השכינה.

ומוסיף עוד לאמר: "זירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים" (שם כח, יז), ב' דברים: "בית אלהים" - "שער השמים". פירש רש"י: "זוה שער השמים מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה, ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה". וכן בספורנו "אין זה, זה המקום שראיתי במראה שהיה הסולם נצב בו אינו כי אם בית אלהים, מקום בית המקדש כאמרם ז"ל יעקב קראו בית, וזה שער השמים, וזה הסולם שראיתי מורה שמן המקום שהיה בו הסולם ישמע האל ית' הנצב עליו את תפלת המתפללים ותעל תפילתם למעון קדשו השמים", כלומר המקום מיוחד המסוגל לקבלת התפילה.

נמצא אם כן כי שתי סיבות הגורמות לקדושת המקום ולסיוע בקבלת תפלתו: א. 'מקום שהתפללו אבותי' - השפעה דלתתא, מצד עבודת ה' של האבות שהשפיעו קדושה במקום ההוא, ב. 'זה שער השמים' - השפעה מלעילא, שהקב"ה מגלה את שכינתו שם.

אמנם צריך להבין, מהו הענין של קדושת מקום לתפילה, "שער השמים", "מקום שהתפללו אבותי", הרי כבודו של הקב"ה הוא מלוא עולם,

בעבודת ה' של יעקב אבינו מבואר ענין קדושת מקום לתפילה. "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש" כו' (בראשית כח, יז), ואמרו חז"ל (הולין צא, ב), "כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע כמקום". רש"י מבאר, מקום שהתפללו בו אבותי - האי 'בית אל' לא הסמוך לעי הוא, אלא ירושלים ועל שם 'היה בית אלהים' קראו 'בית אל', והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא שדה שהתפלל בו יצחק דכתיב (בראשית כד) "לשוח בשדה" וכו'. יעקב היה מוכן ללכת דרך כה ארוכה, העיקר בשביל לזכות להתפלל במקום שהתפללו אבותי.

רש"י (בראשית כח, יז) הקשה: "וא"ת כשעבר יעקב בבית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו איהו עד חרן אזל... יהיב דעתיה למיהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ". כל עוד לא היתה דרישה והכנה מצדו לקבל את השפעת המקום שהתפללו אבותי, מן השמים לא עכבו אותו, רק כאשר הוא התעורר לדבר, ותשוקתו היתה לחזור לאותו מקום, אז זכה לסייעתא דשמיא לקפיצת הדרך.

וכשנתבונן בדבר נבחין את גודל הלימוד שהיה כאן, הרי באותו מחזה נבואה נמסר לו כל העתיד של כלל ישראל, הקב"ה קיפל את כל ארץ ישראל מתחתיו כדי שתהיה נוחה להכבש לזרעו, ואם הוא לא היה מתעורר מצדו היה מפסיד את כל ההבטחה הזו, הקב"ה לא היה מעכב אותו לזכות למחזה הנבואה במקום המקדש?

ואכן צריך להיות מודע לגודל התעוררות של רגע אחד כמה אחריות כבדה היא מטילה עלינו, ומאידך את ההפסד הגדול שעלול להפסיד ללא התעוררות רגעית זו, אם אדם אינו מתעורר מעצמו, אינו מקבל סייעתא דשמיא מהשמים, רק אחר שהוא פיתח מצדו את ההתעוררות כחודו של מחט, אז זוכה לסייעתא דשמיא.

הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאלהו ג' עמ' 129) הסביר מדוע באמת יעקב אבינו לא התפלל כפעם הראשונה כשעבר סמוך למקום המקדש במקום שהתפללו אבותיו? יעקב שאיפתו היתה לעבוד את ה' ע"י עבודה עצמית שלו ללא סיוע מלעילא, וע"י כך לזכות למדרגה גבוהה יותר בעבודת ה', אולם כשיצא את ארץ

נ.י ואילו "מקום" הוא מושג בעולם של חומר וגשם, בעולמו של אדם חלים גדרים וצמצומים של מקום וזמן, שכן אינו מסוגל לעשות בזמן אחד כמה דברים שצריכים להתרחש בזמנים שונים בעבר הוה ועתיד, וכן אדם איננו יכול להיות ברגע אחד בכמה מקומות, אבל רוחניות איננה מוגבלת בצמצום של מקום וזמן, והיא למעלה מגדרי המקום והזמן, א"כ מהו הענין שיש מקום שיש בו קדושה והשראת השכינה.

כמו כן יש להבין מדוע יעקב אבינו ראה צורך כל כך גדול לחזור ולהתפלל דוקא במקום שהתפללו אבותי, עד שהכין את עצמו לחזור מחוץ עד הר המוריה, וכי לא היה יכול להתפלל על בקשתו לסייעתא דשמיא שיצליח לעמוד בנסינות של חרן במקומו, הרי בכל הארץ כבודו, ובכל מקום יש אפשרות להתפלל אליו.

את מהות קדושת מקום תפילה ומקום מקדש נכין על פי דברי הרמח"ל (דעת תבונות עמ' קעד, סי' קס) "ותדעי עוד שאף על פי שהכבוד בכל מקום, אמנם מתגלה במקום אחד יותר ממקום אחר, והוא מקום מיוחד לו ששם ידרשוהו הרוצים להידבק בו, והוא ענין (דברים יב, ה) "לשכנו תדרשו ובאת שמה", וכתוב "יראה כל זכורך את פני האדון ה' אלוקי ישראל".

אמנם הקב"ה מלוא כל הארץ כבודו, אבל את השפעתו הוא משפיע במקום המיוחד לו. גילוי זה מותנה במידת הכנתו לקבל את גילוי "ששם ידרשוהו הרוצים להידבק בו", עד כמה שיש דרישה מצד האדם באותה המידה יש התעלות לקבלת הקדושה במקום המיוחד שהוא מתגלה בו. גם יעקב אבינו רק אחרי ש"יהיב דעתיה למיהדר" שהיתה דרישה מצדו, רק אז הוא זכה לקפיצת הדרך ולכל המחזה של התגלות אלוקית אליו. א"כ הגילוי במקום הזה הוא מורכב משני גורמים:

א. מצד הקב"ה שהוא מתגלה במקום ההוא, ב. מצד דרישת האדם כמו שכתוב "לשכנו תדרשו ובאת שמה", שיש דרישה עצמית מצד האדם, עד כמה שיש "יראה" שהאדם מראה את עצמו לפני הקב"ה, כך יש גילוי מצד הקב"ה עליו, וכמו שאמרו בגמ' (חגיגה ב.) "יראה יראה - כדרך שבא לראות כך בא ליראות".

ומוסיף עוד: "ועל ענין זה עומד כל תבנית המשכן והמקדש מקום לפניו ממקום, עד לפני ולפנים ששם הכבוד שורה לידרש ולימצא למבקשים להידבק בו, וכן יש מקדש למעלה

י' כסלו תשי"ד: מרן הגאון רבי איסר זלמן ב"ר ברוך פרץ מלצר זצ"ל, בעל "אבן האזל"

לא אירא רע כי אתה עמדי

רגיל היה על לשונו של מרן הרב שך זצ"ל ביאורו הנפלא של דודו הגאון רבי איסר זלמן זצ"ל על הפסוק (תהילים כג-ד) "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני". וכך היה רבינו אומר, משל למה הדבר דומה, לילד הרוכב על כתפי אביו ביער עבות, כאשר הוא אינו חש כלל במהמורות שבדרך, בעצים הסבוכים המעכבים את ההתקדמות, או בסכנות הרבות אשר צופן בחובו היער על כל צעד ושעל.

אכן, בשלב מסויים, החליט הילד כי הוא אינו רוצה להמשיך ולעשות את דרכו על כתפיו של אביו... הוא רוצה כבר להיות 'עצמאי'! לפיכך, קפץ מעל כתפיו של האב, ובטרם הספיק האב להבחין במעשיו - נבלע ונעלם בין עצי היער.

ברגע הראשון, חש הילד תחושת עצמאות משכרת. הנה הוא לבדו, יכול לעשות ככל העולה על רוחו. אולם לאחר מספר רגעים, הוא הבין כי טעה טעות גדולה ומרה... לפתע הוא החל מבחין ביללותיהן של החיות המשחרות לטרף, לפתע הוא גילה כי היער רצוף מכשולים ומהמורות בהן ניגפו רגליו שוב ושוב, ובשלב מסויים כמעט ונתפס על ידי חבורה של ליסטים אשר היער שימש לה מחסה מפני החוק... מהר מאד חילחלה אל לבו של הילד ההכרה, כי אולי הישיבה על כתפיו של האב אינה מעניינת כמו השוטטות העצמאית במרחבי היער, אולם היא בהחלט עדיפה על פני התמודדות עם הסכנות הרבות שצצות בכל רגע ורגע... הוא הבין כי מחירה של ה'עצמאות' - גבוה מדי, עד שאין זה כדאי לשלמו... הוא תפס לפתע, כי היה כל-כך מאושר כאשר רכב על כתפי אביו, משוחרר מעולה של כל דאגה...

גם האב מצידו, המשיך בלא הרף לחפש את בנו אהובו אשר אבד לו לפתע. ידע האב היטב, כי עד מהרה יתחרט בנו על שירד מעל כתפיו, אולם אז - לא יוכל למצוא את דרכו בנקל... לפיכך, היה האב משוטט ותר בעיניו הנה והנה, מחפש בדאגה אחר סימנים או עקבות אשר יובילו אותו אל מקום המצאו של הבן האהוב. עד שלפתע, הבחין האב בבנו הנשען על אחד העצים ובוכה... מיד ניגש אליו וסטר על לחיו בחוזקה, "להיכן נעלמת? מה חשבת שאתה עושה? האם אתה לא מבין כמה זה היה מסוכן בעבורך?" - קרא האב, ומיד לאחר מכן חיבק את בנו בחיבוק אמין וחזק, אליו יצק את כל אהבתו אשר חש מאז אבדו עקבותיו.

ועתה, הבה נשאל את עצמנו, מהי תחושתו של הבן? האם הוא כועס על האב שסטר על לחיו? ודאי שלא! הסטירה הזו הסבה לו בודאי אושר כה רב, באשר היא הוכיחה כי סוף סוף הצליח למצוא את אביו, אשר שוב ירכיבהו על כתפיו, יצילהו מהסכנות הרבות האורבות לו, וידאג לכל מחסורו! הוא יודע כי את המכה הוא לא קיבל מאריה או מנמר, ואף לא מלסטים מזויין, אלא מאביו האהוב אותו בלא גבול! הוא הדין והוא הדבר גם כאשר אלינו... דוד המלך עליו השלום אומר "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע", ומדוע? "כי אתה עמדי"! דוד המלך יודע שגם כאשר הוא מקבל מכה - הרי המכה הזו היא מהקדוש ברוך הוא, מהאבא הרחום שבשמים, שכביכול אומר לו "בני אהובי, להיכן נעלמת? מדוע עזבת אותי? כל-כך

המשך מע' 1

מכוון למקדש למטה".

הקב"ה ודאי נמצא בכל מקום, ואין אצלו ח"ו מגבלות של מקום וזמן, וכשבחם של מלאכי השרת האומרים "מלא כל הארץ כבודו" (ישעי' 60), אולם בעולם המעשה נתן לנו הקב"ה את האפשרות לעבודת ה' רק ע"י צמצומים ומגבלות של מקומות, ולפי מגבלות אלו בלבד אנו יכולים לעבוד אותו. מגבלות המקום הם משמשים כצינורות להשפעת הקדושה במקום, וכך מגבלות הזמן הם משמשים לצינור השפעת הקדושה בזמנים שונים וכגון זמן הנקרא 'שבת' שקדושתו תלויה ע"י השפעה דלעילא, ויש שהאדם הוא המכין את הצינור להשפעת הקדושה, כגון המועדים, שקדושתן תלויה ע"י קדושת ישראל - "מקדש ישראל והזמנים".

"מקום שהתפללו אבותי", זו הדוגמא של קדושת מקום שנקבעה מכח העבודה של אברהם ויצחק, שהמקום משמש כצינור

נולד ביום ה' לחודש אדר תר"ל, בעיר מיר (רוסיה הלבנה) לאביו רבי ברוך פרץ, יהודי תלמיד חכם ונהנה מיגיע כפיו, שהצטיין גם ביחוסו: דור שמיני בן אחר בן לגאון מהר"ם אייזנשטט זצ"ל בעל "פעם מאירות". אמו מרת מורקה רייזל ע"ה היתה בתו של הרבני ר' דוד הוטנר ז"ל. בנעוריו התחנך זודל (זה שם כינויו) במחיצת שארו הגאון רבי ליפא'לי ממיר זצ"ל בעל "מלבושי יום טוב" ובישיבת מיר. כשמלאו לו י"ג שנה נסע ללמוד בישיבת וואלוז'ין והתקרב שם אל הנצי"ב והגר"ח סולבייצ'יק, שנעשה לו רבו המובהק, והעיד עליו ששכלו ישר ו'כשפותח פיו נפתחים לו צינורות המוח". בשנת תר"ן נסע ללמוד שנה אחת בראדין, במחיצת ה"חפץ חיים", וקבע שיעור בצוותא עם בנו רבי אברהם הכהן זצ"ל. בשנת תרנ"א, בערך, בא בברית האירוסין עם זוגתו מרת בילא הנידא ע"ה, בתו של הנגיד ר' שרגא פייוול פראנק ז"ל מאליקוסט, פרבר קובנא, ואחרי נישואיו השתקע בקובנא והתוודע אל הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל. שמו הלך לפניו כגאון צעיר וכשחיפש הסבא מסלובוקה ר"מ מתאים לישיבתו, בחר בו (ביחד עם הגר"מ אפשטיין זצ"ל) להגיד שיעורים בישיבה. כעבור שנים אחדות שלחו לעיר סלוצק ויסד שמה את ישיבתו, ובשנת תרס"ג, עם עליית הרב דמתא הרידב"ז לארץ ישראל, נתמנה ג"כ לרב העיר במקומו ושימש בכהונה זו עשרים שנה.

בשנת תרפ"ג, אחר שנאסר ע"י הבולשביקים ב"חטא" הרבצת תורה, עלה בידו להימלט מעירו, והישיבה הועברה לקלצק. בתרפ"ה עלה ארצה והתמנה לראש ישיבת "עץ חיים" בירושלים. את שיעוריו וחיידושו פירסם בסידרת הספרים הנפלאים "אבן האזל" על הרמב"ם. יצאו מוניטין לדרך לימודו בהבנה ישרה ובהעמקה הגיונית בין כל חוגי התורה בירושלים בארץ, והעמיד תלמידים הרבה. גם התפרסם בצדקותו ובאישיותו המוסרית, משך בעול הציבור, עמד בראשות "ועד הישיבות" ונבחר לנשיא "מועצת גדולי התורה" של אגו"י. האריך ימים קרוב לפ"ד שנה ובסוף שנותיו הוכר ע"י הדור כולו כזקן ראשי הישיבות ואביר הרועים. עמד בראש המשלחת שהלכה לראש הממשלה ב"ג להפציר בו שיבטל רוע הגזירה של גיוס בנות ושירות לאומי. בשחרית יום שלישי י' בכסלו, שנת תשי"ד, נקרא רבי איסר זלמן לישיבה של מעלה והשיב נשמתו כמו מיתת נשיקה. (ניב המורה" כסלו תשנ"ט)

המקום לא רק מכח עבודת האבות, אלא המקום מקודש ביותר, ששם יש גילוי כבודו, והמקום משמש כצינור להשפעת הקדושה מלעילא. נמצינו למדים את גודל ערכה של מקום תפילה, כמה קדושה והשפעה חל על המקום, שמכח הקדושה התפילה מקובלת ביותר. לכן הקפידו חז"ל להתפלל דוקא במקום תלמודם, במקום רנה שם תהא תפילה (ברכות ה, א), כי המקום התקדש גם כן ע"י קדושת התורה. אמנם נכון שהשי"ת שומע תפילה בכל מקום ובכל עת, אבל עכ"פ יש מקומות מיוחדים ששם התפילה מקובלת יותר, או זמנים שיותר מסוגלים לתפילה, וגם אם הדבר כרוך בקשיים וניסיונות, מ"מ צריך לטרוח להשיג את השפעת הקדושה. גם יעקב אבינו הבין שכדאי כל הטרחה והיגיעה לחזור למקום שהתפללו אבותיו, ובודאי שאנו זקוקים לסייעתא דשמיא ביתר שאת, וצריכים לסיוע של המקום שהשי"ת ישמע תפילתנו.

(שפתי חיים - הגר"ח פרידלנדר)

דאגתי לך וכל-כך רציתי שתחזור אלי כבר!".

כאשר חש כך היהודי - ברור כי כל מאורעות החיים, כל התלאות והייסורים, כל הנסיגות והמכאובים - אינם גורמים לו ליאוש ואף לא מדכדכים את רוחו... הוא מכיר באהבה הרבה בה רצופים היסורים שאבא שלו שבשמים שולח אליו, ועל כן הוא תמיד מאושר באהבתו יתברך! (מובא ב"אהל משה")

שלא ישתמע הרהור על דין שמים

אחד ביקר אצל הצדקנית אשת חבר הגר"א קוטלר זצוק"ל. בתו של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל, והיא היתה זקנה תשושה חולנית ומלאה צרות ויסורים ל"ע, ושאל אותה מה שלום הרבנית שתחי, פיה פתחה בחכמה ואמרה, ברוך השם, אסור לומר לא כל כך טוב, שאם אומרים כן הרי יש בזה הרהורים וטענות על הרבנו של עולם חס ושלום, וזה למדתי מאבי ובעלי הגדולים שזה חמור ביותר (דרך עץ החיים).

מסירות נפש לאהבת שם שמים

אמרו בגמרא: "ואהבת את ה' אלוקיך", שיהא שם שמים מתאהב על ידך (יומא פו, א) ומאחר שהמשך הכתוב הוא "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", ודרשו חכמינו ז"ל: "אפילו הוא נוטל את נפשך" (ברכות נד, א), על כרחך אתה למד שאף על מצוה זו, להאזיב את הקדוש ברוך הוא על הבריות, יש למסור נפש (משלחן גבוה בשם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל).

יעשה כפי יכולתו

מובא בשם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שעל האדם מוטל לעשות מה שביכולתו לעשות, אע"פ שיודע שלא יוכל להשלים את הכל, והשאר יעשה הקב"ה, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ט, י): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה". מכאן, יסוד גדול בעבודת ה', שאל יאמר אדם שאין ביכולתו לגמור ולהשלים את כל המלאכה ומשום כך לא יתחיל, רק חייב לעשות את שלו כפי יכולתו, ואע"פ שאינו יכול להשלים את הכל, השאר יעשה הקב"ה כי לא עליך המלאכה לגמור. (אהל משה)

חוסר דרך ארץ - פתח להדרדות

כל שחיתות גדולה, מקורה בחוסר מדות ודרך ארץ, שהיא תחילת הדרדור, ועל ידה מגיעים לידי מדות מגוננות ביותר.

סיפר הגר"י ניימן, על הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל, ראש ישיבת עץ חיים, אשר שלח בחורים מיישבתו ל"סבא מסלבודקא" שילמדו מוסר ויתהה על קנקנם, ולאחר מכן אמר לו הסבא מסלבודקא על אחד הבחורים ש"ממנו לא יצא כלום" כיון שראה שנוהג בחוסר דרך ארץ, כאשר נשפך מעט סוכר לשולחן שלח את ידו והושיטה לסוכר וליקקה, ובאמת בחור זה אחר כך גדל ונעשה רב בעיירה אחת, ובהמשך הזמן עזב את הרבנות והלך להיות עורך דין, ובתקופה מאוחרת יותר התפרסם שמו שנתפס בזיופים והושב בבית הסוהר.

גודל רעת היצר הרע

אמרו חז"ל, שהרשעים יצר הרע שופטן (ברכות סא, ב). פירש הגר"א שהרשעים יצר הרע מנהיגם ומדריכם והם ברשות לבם.

הקשה רבנו הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל בשמו של ר' יצחק בלאזר מפטרבורג זצ"ל, לכאורה אם

כן, היה צריך היצר הרע לפעול שהרשע יחזיק בכל עוז ברשעו, ולא יתחרט על מעשיו. וכיצד זה אמרו חז"ל שהרשעים מלאים חרטות (מדרים ט, ב), כיצד יתכן שהיצר הרע שמפתהו לעבירה, מניחו להתחרט עליה, ושב ומפתהו, ומניחו שוב להתחרט!...?

אלא, שכבר אמרו שאחד משמותיו של היצר הרע הוא "שונא" (סוכה נב, ב), וכתב ה"חובת הלבבות" (שער יחוד ה' פ"ה) שהיצר הרע הוא השונא היותר גדול שיש לו לאדם בעולם, טעות היא לחשוב שכל מטרתו של היצר הרע הוא להחטיא את האדם. מטרת היצר הרע גם להחטיאו וגם להזיק לו ולאבדו כליל, כשונא וכאויב. הואיל וכך, הוא מפתהו לעבירה - כדי לאבדו מן העוה"ב, ולאחר מכן מביאו לחרטה - כדי לאבדו גם מהנאת העוה"ז שבעבירה, וכך הוא מאבד את הרשע משני העולמות... הרי זה נורא ואיום!

השטן לועג ואומר אכלת - תקיא זאת. והיינו, עברת עבירה - לא אתן לך אפילו ליהנות ממנה, אלא יתקוף אותך מוסר כליות, ותקיאנה מקרבך, והדברים נוראים למתבונן! (אוצרות התורה)

כבוד הבריות

פעם נכנסה קבוצת תלמידים מתלמוד תורה "עץ חיים" בליווי מוריהם לביתו של ראש הישיבה רבי איסר זלמן מלצר, כדי שיערוך להם בחינה. שאל רא"ז פירוש ב"תוספות" ואחד הנערים השיב. הבנת הילד בפירוש הדברים לא היתה נכונה.

ניסה רא"ז להציל את הילד מבושה, ואמר לו: אולי בהסבר שאמרת, לכך וכך נתכוונת! והחל להסביר לילד את ה"תוספות". אולם הילד השיב: לא לכך נתכוונתי, וחזר על פירושו המוטעה.

ניסה רא"ז להסביר לילד בסגנון אחר, אולי יבין הדברים, וכל פעם הפטיר: "מסתמא לכך נתכוונת". ברם הילד דבק ב"פירושו". המורים איבדו כבר סבלנותם, ואילו רא"ז מנסה ללא הצלחה להסביר לילד. כך כעשר דקות ניסה וניסה כדי להציל את הילד מבושה, והכל ללא הועיל, הילד נשאר בשלו. רא"ז נכנס לתוך מיצר...

התנצל רא"ז לפני הנוכחים, כי עליו לצאת לדקות מספר מן החדר. יצא לפרוודור סגר אחריה את הדלת, והחל לצעוד הלך ושוב כשהוא מפזם חוזר ומשנן לעצמו בדיקות מוסרית: "כבוד הבריות מיינט מען דאס אינגאלך אויך" - כבוד הבריות מדובר בילדים גם כן! (אחד הנוכחים פתח מתוך סקרנות את הדלת ומצאו חוזר ומפזם לעצמו כן).

רק לאחר מכן חזר רא"ז מתוך רענונת מחודשת לחדר, כאילו זה עתה נכנסו אליו הילדים. בלבביות הוא פנה שוב אל הילד והסביר לו פירוש התוספות עד שנקלטו הדברים במוחו וחלצו מן הבושה. (הזהר בכבוד חברים)

כבוד לכל יהודי

בביתו של הגרא"ז מלצר שבירושלים ישבו מספר אנשים. בעת שאחד הנוכחים קם לרגע ממקומו על מנת להוציא ספר מן הארון, ראה מבעד לחלון אורח שנכנס לחצר, והיה סבור שהבא הינו הגאון רבי יצחק זאב סולוביצ'יק זצ"ל. אותו אחד הכריז מיד שהרב מברייסק בא.

כששמע זאת הגרא"ז מלצר, מיהר לחדרו, חלץ את נעלי הבית ונעל את נעליו, פשט את חלוקו ולבש את

המעיל, ומיהר ויצא החוצה על מנת לקבל את פניו של הרב מברייסק שרבינו כיבדו במיוחד, הן בגלל היותו גאון אמיתי בתורה, ביראה ובחכמה ומגדולי הדור, והן מפני היותו בנו של מורו ורבו המובהק רבי חיים סולוביצ'יק זצ"ל מברייסק.

הרבנית מלצר מיהרה אף היא, וכהרף עין החליפה את המפה שעל גבי השולחן והכינה לכבודו פירות ומזונות.

לאחר זמן קצר חזר הגרא"ז מלצר, ולפליאת הנוכחים עמד בפתח יהודי פשוט שרובם של היושבים בבית הכירוהו, ורבינו עומד אחריה, מכניסו בכבוד גדול לחדר בו ישבו המסובים ולאחר מכן הושיבו לידו, המשיך לדבר אליו ולהתייחס כלפיו בכבוד הראוי להרב מברייסק, ואף ביקש מרעייתו להגיש לו כיבוד מכובד. כל הנוכחים ישבו והסתכלו בתימהון על המחזה.

לאחר מכן אמר ראש הישיבה לאורח: "אם באת לביתי, כנראה שהנך צריך משהו". "הנני זקוק למכתב, ואודה לכת"ר אם יכתוב עבורי את ההמלצה שהנני מבקש", השיב היהודי. מיד כתב לו רבינו את המכתב המבוקש, והמשיך לדבר אליו בכבוד הראוי לגאון ישראל רבי יצחק זאב סולוביצ'יק מברייסק.

משקם אותו יהודי ללכת, קם אף רבנו, ליווהו, נתן לו לצאת לפניו והמשיך ללוותו החוצה.

בדרכו החוצה, הרגיש רבנו שאחד הנוכחים יושב ומחייך. כאשר נכנס בחזרה לחדר, פנה לאברך שישב קודם וחייך ואמר לו: "היכן האמונה שלך? אם היה מי שטעה ומרחוק ראה ביהודי זה את דמות דיוקנו של הרב מברייסק, הרי שאין זה פשוט כלל ועיקר, וכפי הנראה שבשמים נפסק שיהודי זה ראוי עתה לכבוד הגדול הזה, ובכן מדוע התפלאת על הכבוד המיוחד שחלקתי לו?" (ספר "בדרך עץ חיים")

"תברחו לכם מן האש!"

כאשר נפטר ראש ישיבת ראדין הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל, הגיע באותם ימים מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל לראדין, לביקור אצל מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל, כיבדו ה"חפץ חיים" לומר שיעור בפני הבחורים.

השיעור עשה רושם עצום על כל בני הישיבה. והבחורים המבוגרים שלא יכלו עדיין להינחם מסילוקו של עטרת ראשם הגר"ט, ראו ברבי איסר זלמן כמתאים למלאות את מקומו מכל הבחינות, ורצו על אתר להציע את הרעיון בפני מרן ה"חפץ חיים", אך מחמת עדינות הענין [שכן בלאו הכי היה הנושא הזה כבר נתון במצב לא פשוט, שהרי מרבני הישיבה היו המועמדים לתפקיד הרם] הוחלט על ידי הבחורים שהיחיד שיוכל להציע את הדבר בפני מרן ה"חפץ חיים" יהיה הגאון רבי שמואל דוד וואלקין זצ"ל.

ואכן הוא נכנס לבית ה"חפץ חיים", והציע בפניו את כל פרטי הנושא בחכמה ובעדינות הנדרשים. לאחר שסיים דבריו, לא ענה לו ה"חפץ חיים" מאומה, רק ביקשו שיאמר לרבי איסר זלמן שיבוא לפניו.

כשנכנס רבי איסר זלמן, שכבר ידע ושמע מן הרעיון הנ"ל, אמר לו ה"חפץ חיים" בקיצור כהאי לישנא:

"דבר זה כרוך בו הרבה מחלוקת! תברחו לכם מן האש! תברחו לכם מן האש!"

ובזה ירד הענין מן הפרק ויותר לא דיברו מזה בישיבה המשך בעמ' 4 למטה

"ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש" (בראשית כח, יא).

בפרשנותנו למדנו שיעקב אבינו תיקן תפילה, ונלמד מהפסוק "ויפגע במקום" ואין פגיעה אלא לשון תפילה, והיה זה בשעה שנאמר "כי בא השמש" כלומר בשעת ליל. לפנינו מהלכות תפילת ערבית.

הבא לבית הכנסת לתפלת ערבית ומצא הצבור מתפללין שמונה עשרה, שמתפלל עמהם ואומר קריאת שמע וברכותיה אחר כך [כמבואר בסי' רל"ו סעיף ג', ואף דעי"ז אינו סומך גאולה לחפלה, מ"מ הואיל וערבית רשות, והוי רק מצוה בעלמא, אם כן תפלה בצבור עדיף, וכמבואר ברשב"א ריש ברכות], צריך להסמך קריאת שמע וברכותיה לברכו בתרא, ולכן אף אם אומרים "עלינו" אחר ברכו לא יאמר עמהם, אלא יקרא תחלה קריאת שמע וברכותיה ואחר כך יאמר "עלינו".

ומעשה היה בבחורים שהיה להם מנין קבוע אחר חצות, לאחר סיום סדר הלימוד בישיבה, והורה להם גאון אחד דודאי אסור לעשות כן אולם כיון שאין להם עתה אפשרות להתפלל במנין, לכן בלית ברירה יאמרו קריאת שמע עם ברכותיה כל אחד לעצמו קודם חצות, באופן שלא תהיה הפרעה בסדרי הישיבה, ואחר הלימוד יתאספו לתפלת שמונה עשרה בצבור, ואף דעי"ז יפסידו סמיכת גאולה לתפלה, מ"מ לענין ערבית קיי"ל דתפלה בצבור עדיפא.

וכשבא מעשה לפני רבנו הגרש"ז, אמר שלדעתו נראה דלא אמרינן כן אלא כשבא לבית הכנסת ומצא צבור מתפללין, דיש לפנינו עתה מצות תפלה בצבור, דבזה אינו דומה לשחרית שבה קיי"ל דחובת סמיכת גאולה לתפלה דוחה תפלה בצבור, אלא יתפלל עמהם, אבל כשקורא קריאת שמע עם

לענין שמונה דמילה אין תפילת ערבית קובעת אותו כלילה: בשו"ע יורה דעה דיני מילה סימן רסב סעיף ו: "אם לאלתר כשהוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור נראו ג' כוכבים בינונים, יש לסמוך עליהם שהוא לילה" וכו', ובסעיף ז: "אין דבר זה תלוי בתפלה, אם התפללו מבעוד יום, לא להקל ולא להחמיר. ומקור הדין: הגהות מימוניות פ"א מהלכות מילה, ז"ל: "אין תלוי בתפילה כלל, אם קבלו שבת מבעוד יום לא להקל ולא להחמיר, אלא רק ביציאת הכוכבים". וכ"כ הר"מ וכן כתוב בהגהות אחרונות דמרדכי ריש פרק רבי אליעזר דמילה אם נולד בערב שבת אחר תפילת ערבית ועדיין הוא יום שלא נראו הכוכבים מלין אותו בערב שבת ואין מחללין עליו את השבת אף על פי שעשאו לילה בתפלתו". וביאר הגר"א שדין זה נלמד ממה שהסתפקה הגמ' בברכות (כז, ב) אומר קדושה כו' אומר הבדלה כו' ודוקא הנך דתליא בתפילה.

המשך מעמ' 3

מאומה. (ע"פ "מאיר עיני ישראל" ח"ה עמ' 171)

שלום בית

מסופר על הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בעל "אבן האזל", שהיה נוכח פעם בבית הכנסת בשעה שהצדיק רבי אריה לוי מסר שיעור בין מנחה לערבית. רבי אריה האריך באותו שיעור בנושא שלום בית, וציטט את דברי הרמב"ם שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו, כיון שהיה משתתף בשיעור אדם שלא התנהג בכבוד עם אשתו, והאשה ביקשה מרבי אריה שידבר על כך בשיעור, ורבי אריה הסביר את ענין שלום בית כיד ה' הטובה עליו.

בעל אבן האזל ישב מן הצד והקשיב גם הוא לדבריו של רבי אריה לוי, תלמידו משכבר הימים. לאחר תפילת ערבית ניגש אליו רבי איסר זלמן ואמר לו: יישר כוחך רבי אריה! דבריך ממש פקחו את עיני, הנני שקוע כל הזמן בלימוד, ואילו בחובותיו של הבעל בכבוד אשתו, ובמצוה לגרום לה נחת רוח לא התעמקתי כל כך.

נדהם רבי אריה מדבריו של מורו ורבו, שכן הרי הוא עצמו רבי אריה נהג להכנס לפחות פעם בשבוע לביתו, וראה את יחס הכבוד ההדדי שבין רבו לרעייתו, ושהשתדל תמיד לגרום לה נחת רוח, דוקא הוא מסתכל על עצמו בעין הביקורת בנושא זה, ואילו זה שאילו כוונתו הדברים, לא מרגיש שעליו לתקן את דרכו, ואזניו לא קלטו כלל את משמעות הדברים. (אוצרות האגדה)

אמונת חכמים

רבי איסר זלמן מלצר (הובא בספר באר מרים עה"ת) ביאר שכאשר חז"ל רוצים לבטא גודל חובת אמונת חכמים

באותם ימים בארץ ולא הסכים שבביתו ישתמשו בסוכר זה, למרות שסבל מן המחסור במצרך חיוני זה.

כאשר ביקר פעם בביתו של מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל וכיבדוהו בכוס תה עם סוכר, הוא שתה את אשר הוגש בפניו. מלווי אשר נדהמו מן העובדה שהוא שתה את התה הממותק, הביעו לאחר מכן בפניו את פליאתם על כך ושאלוהו: הרי בביתך אינך מסכים לשתות מן הסוכר הזה, ואילו בביקור שערכת כעת שתית ממנו ללא אומר ודברים וללא כל פקפוק.

"הדברים הינם פשוטים וברורים", השיב הגרי"ז למלווי, "הסיבה שאיני משתמש בסוכר הינה מפני ספק של ספיקא דרבנן ואני מחמיר על עצמי, ואילו כבוד תלמידי חכמים הרי זה מדאורייתא ממש".

(בדרך עץ החיים)

וגותי על העיר הזאת

שמעתי בעצמי מפי הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל (זה היה באמצע המלחמה העולמית השנייה), שהיה כמה שנים קודם המלחמה אצל החפץ חיים ואמר לו החפץ חיים בזה הלשון:

הולך וקרוב מלחמה שניה שתבעיר את כל העולם, והמלחמה הראשונה תהיה משחק ילדים נגדה.

הזדעזע הגרא"ז ואמר אוי ומה יהיה? וענה החפץ חיים בפסוק "וגותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי" (הגרא"ז בא או מארץ ישראל). (אהל משה)

נקטו בלשון "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". מדוע לא נקטו למשל, אפילו אומר לך על יום שהוא לילה ועל לילה שהוא יום! אלא הענין הוא, חז"ל לא נקטו כאן מליצת משל גרידא, אלא הגדירו כאן את כל מהותה והגדרתה של אמונת חכמים. כי הנה אדם שפניו מועדות כלפי צד מזרח, הרי שאצלו צד דרום הוא הימין וצד צפון הוא השמאל, לא כן אדם שפניו כלפי מערב, אצלו צד צפון הוא הימין וצד דרום הוא השמאל. ואמנם אין הדבר סותר כלל, כי הדבר תלוי מהיכן מביטים ואיך מסתכלים.

וכך הוא גם ענין "אמונת חכמים", אצל החכם בדעת תורתו הטהורה והזכה ללא נגיעה ונטיה כל שהיא, הענין יכול להשתנות והקערה תיהפך על פיה. שונה היא הבטת החכם בענין המסובך מאשר הבטת השואל. זוית החכם היא ראייה תורנית. (אוצר הידיעות)

ותן בלבנו בינה להבין

מסופר על הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין, הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל, שלפני שמסר את השיעור בישיבה, היה מכין את השיעור יחד עם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. יום אחד הודיע הנצי"ב לתלמידיו: "היום אין שיעור". תמה ר' איסר זלמן ושאל את הנצי"ב: מדוע היום אין שיעור, והרי ישבנו ולמדנו יחד את הסוגיא? השיב לו הנצי"ב: בכל בוקר כשאני אומר בתפילה באהבת עולם "ותן בלבנו בינה להבין" וגו', אני בוכה, אבל היום הסחתי דעתי ולא בכיתי, ולכן אין אני יכול למסור את השיעור... (אוצרות האגדה)

כבוד תלמידי חכמים מדאורייתא ממש!

בשנה מסוימת היו למרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל ספיקות אם מותר להשתמש בסוכר אשר נמכר